

Zoller Katalin

PEDAGÓGUSOK FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK MEGJELÉNÍTÉSE A ROMÁN OKTATÁSPOLITIKÁBAN

BEVEZETÉS

Ebben a tanulmányban az EURYDICE jelentései, a román oktatási törvény előírásai, valamint kutatási eredmények alapján mutatjuk be a romániai továbbképzési rendszert. Az 1. táblázat a romániai oktatási rendszert vázolja fel szemléletessé téve az iskolaszervezetet, illetve a közoktatási szinteknek megfelelően előírt pedagógusi végzettségek típusát, valamint a közoktatásban dolgozó pedagógusok továbbképzésre vonatkozó kötelezettségeit meghatározó jogszabályokat. Jóllehet a tanulmányban csak a közoktatásban dolgozó pedagógusok továbbképzési gyakorlatával kívánunk foglalkozni, a teljes rendszer bemutatását a nemzetközi összehasonlító elemzésekben, kutatásokban használt utalások indokolják. A folyamatos szakmai képzésekre vonatkozó előírások némely országban elkülönülnek az oktatási szintek szerint. Romániában mind az előmeneteli rendszer mind a folyamatos szakmai továbbképzés esetében a szabályozás minden közoktatási szinten tanító pedagógusra egyformán érvényes.

Az 1/2011-es oktatási törvény radikális változásokat vezetett be a közoktatási rendszerbe. Az iskolára való előkészítő osztályt az óvodai szintű oktatásból áthelyezte az elemi, kötelező oktatásba, bevezette a 10 osztályos tankötelezettséget, a 9. évfolyamot hozzákapcsolta az alsó középfokú (gimnáziumi) oktatáshoz és a felső középiskolai oktatást leszűkítette a 10-12/13 évfolyamokra. A rendszer reformja a 2012-2013-as tanévvel vette kezdetét, ekkor megtörtént már az előkészítő osztály bevezetése. Az oktatási törvény

2020-ra célul tűzte ki a középiskolai oktatás tankötelezettség alá vonását is.

A pedagógusképzés terén is jelentős változások következtek be az 1/2011-es oktatási törvény elfogadását követően. A törvényben megjelenített változásokat már különböző rendeletek felülírták, kiegészítették. Ezek közül kiemelnénk az óvodapedagógusok és tanítók képzésére vonatkozóan azt a rendeletet, melynek értelmében ezen a szinten egyelőre nincs szükség az MA képzésre; ugyanez a rendelet visszahelyezte hatályba a Pedagógusképző Intézetet és újra bevezette a pedagógiai modulokat azon hallgatóknak, akik a középfokú oktatási szinteken (ISCED 2,3,4) fognak tanítani. Az 1. táblázatban külön kiemeltük a rendelettel bekövetkezett változásokat a pedagógusképzésben.

A pedagógusok továbbképzése terén kevésbé jellemző az alapképzésben tapasztalt folyamatos átalakulás. Más európai országok gyakorlatához hasonlóan jellemző a tanári szakma professzionalizálására, a pedagógusok szaktudományos felkészültségének a növelésére irányuló törekvések felerősödése. A tanulmány következő részeiben e folyamatok elemzésére vállalkozunk a jogszabályok, nemzetközi összehasonlító elemzések, valamint kutatások tükrében.

1. táblázat: A román oktatási rendszer szerkezete, a szinteknek megfelelő aktuális pedagógusképzési és -továbbképzési kötelezettségek

Életkor (Age)	Osztály (Grade)	ISCED	Oktatási szintek, oktatási szintnek megfelelő pedagógusképzés és továbbképzés (Educational levels and adequate teacher education and professional development)				
				Pedagógusképzés	Továbbképzés		
				OT 1/2011	5745/ 13.09.2012	5561/07.10.2011 (5397/05.11.2013)	
>19		6	Egyetem utáni oktatás (Post university education)				Nem kötelező oktatás Non compulsory education
		5	Egyetemi oktatás (University education)				
		4	Posztliceális oktatás (Tertiary education, non-university level)	BA (3 év) + MA (2év) + gyakornoki év (1 év)	BA + pedagógiai-modul I + II + MA		
19	XIII	3	Felső középfokú oktatás (Upper secondary education)	BA (3 év) + MA (2év) + gyakornoki év (1 év)	BA + pedagógiai-modul I+ II+MA	A pedagóguskarrier lépcsőfokai (II. és I. fokozati vizsgák) + folyamatos szakmai továbbképzések (ötévente 90 szakmai kreditpont megszerzése)	Kötelező oktatás Compulsory education
18	XII						
17	XI						
16	X						
15	IX	2	Alsó középfokú oktatás (Lower secondary education – Gymnasium)	BA (3 év) + MA (2év) + gyakornoki év (1 év)	BA + pedagógiai-modul I	A pedagóguskarrier lépcsőfokai (II. és I. fokozati vizsgák) + folyamatos szakmai továbbképzések (ötévente 90 szakmai kreditpont megszerzése)	Kötelező oktatás Compulsory education
14	VIII						
13	VII						
12	VI						
11	V	1	Elemi oktatás (Primary education)	BA (3 év)+MA (2év) + gyakornoki év (1 év)	BA (6 év türelmi idő – 92/2012)	A pedagóguskarrier lépcsőfokai (II. és I. fokozati vizsgák) + folyamatos szakmai továbbképzések (ötévente 90 szakmai kreditpont megszerzése)	Kötelező oktatás Compulsory education
10	IV						
9	III						
8	II						
7	I	0	Óvodai oktatás (Pre-school education)	BA (3 év)+MA (2év) + gyakornoki év (1 év)	BA (6 év türelmi idő – 92/2012)	A pedagóguskarrier lépcsőfokai (II. és I. fokozati vizsgák) + folyamatos szakmai továbbképzések (ötévente 90 szakmai kreditpont megszerzése)	Nem kötelező oktatás
6	Elők.						
5	Nagy						
4	Közép						
3	Kis						

Saját szerkesztés

PEDAGÓGUSOK FOLYAMATOS SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK GYAKORLATA ROMÁNIÁBAN

Kötelezettség, belső igény vagy jog a folyamatos tanulás?

Nemzetközi szinten nincsen általánosan elfogadott vagy alkalmazott gyakorlata a pedagógusok szakmai továbbképzésének, ez országonként eltérő képet mutat, azonban minden oktatási rendszerben kiemelt jelentőséget tulajdonítanak neki. Legtöbb esetben jogszabályok rögzítik a pedagógusok szakmai továbbképzésre vonatkozó kötelezettségeit/lehetőségeit, vagy munkaszerződésükbe foglalják ilyen irányú teendőiket (Eurydice 2013). Az Európai Unió tagországainak az adatai azt mutatják, hogy néhány ország kivételével a szakmai továbbfejlődés nagyrészt kötelezettség.

Romániában az oktatási törvény szabályozza a pedagógusok folyamatos szakmai továbbképzésének gyakorlatát. A szakmai továbbképzés kötelezettség, ugyanakkor az előmeneteli rendszer része is. Az oktatási törvény szószerinti fordításban a nemzetközi szakirodalom fogalomhasználatának megfelelően a folyamatos képzéssel jelöli a szakmai fejlődést és a pedagógusi karrierben való fokozatos előrehaladást.¹ Jelenleg tehát a törvénykezés szövege alapján a pedagógusok folyamatos képzésének két összetevője van: a pedagóguskarrierben való előrelépés vizsgakövetelményeire való felkészülés és a folyamatos szakmai fejlődés. A gyakorlatban a törvény által leírt két tanulási – folyamatos képzési lehetőséget csak módszertanilag, a rendszer könnyebb, átláthatóbb bemutatása végett különítjük el, ugyanis az előrelépési rendszer is ugyanúgy folyamatos tanuláson, képzésen és vizsgakövetelményeknek való megfelelésen alapszik. Így a nemzetközi fogalomhasználattal összhangban folyamatos szakmai továbbfejlődéssel nevezzük meg a Romániában inkább elfogadott továbbképzési rendszerként leírt folyamatok egyes elemeit és összetevőit.

A pedagóguskarrier lépcsőfokait az I. és II. fokozati vizsgák sikeres teljesítése jelenti, a folyamatos szakmai fejlődés lehetőségét pedig az ötévente kötelező továbbképzésekre adott kreditpontok megszerzése biztosítja. Minden pedagógusnak kötelező módon ötévenként 90 kreditpontot kell továbbképzéseken összegyűjtenie, ellenkező esetben bizonyos jogokból nem részesülhet. Az oktatási törvény szabályozza ezt a képzési folyamatot,

¹ A nemzetközi szakirodalomban a CPD – Continuous Professional Development használata gyakori. A román megnevezés ezzel összhangban: *formare continuă*.

hangsúlyozza, hogy a pedagógusoknak *kötelességük* részt venni a törvény által előírt és szabályozott folyamatos továbbképzéseken. Az alkalmazásra vonatkozó tudnivalókat, a részlező magyarázatokat a törvény alapján kidolgozott és egy rendelettel életbe lépett továbbképzési implementációs terv tartalmazza.

Korábbi romániai, reprezentatív mintán (N=1729) elvégzett longitudinális kutatás (Iucu és Panisoara 1999-2000) adatai alapján meglepő módon a megkérdezett pedagógusok mindössze 29,16%-a mondta azt, hogy a pedagógusok joga a továbbképzés, míg a többi 70% válasza alapján kötelesség. Tíz évvel később ugyanezre a kérdésre a pedagógusok 51,1%-a válaszolta, hogy a továbbképzéseken való részvétel szakmai kötelességük, míg 48,9%-uk mondta, hogy igényeiknek megfelelően jogukban áll ezeken részt venni (Iucu és Panisoara 2012). A folyamatos tanulás, a továbbképzéseken való részvétel növekvő belső igényét támasztják alá a kérdőíves lekérdés fentebbi adatai.

Az Eurydice nemzetközi összehasonlító elemzés azt is mutatja, hogy a különböző országok rendszerei különböznek abban is, hogy az egyes pedagógusok továbbképzési folyamata mennyire függ a pedagógustól, az intézménytől, a helyi vagy országos döntésektől. Romániában a pedagógus igényei, az iskola és az országos oktatáspolitikai szabályozások egyaránt befolyásolják a szakmai továbbfejlődési folyamatokat (Eurydice 2013). A gyakorlatban azonban a továbbképzők mindig egyéniek, a pedagógusok személyes döntésén alapszik az, hogy jelentkeznek-e, mikor jelentkeznek, miért jelentkeznek, vagy milyen továbbképzőre mennek el. Az iskoláknak nem áll módjukban, hogy preferenciákat érvényesítsenek, vagy a tantestület együttműködését, közös munkáját segítő, akár iskolán belüli akkreditált képzéseket szervezzenek (Papp, 2007, 109). Az iskoláknak és a tanfelügyelőségeknek sem áll módjában a továbbképzések finanszírozása. Gyakoriak azonban a pályázati forrásból megszervezett intézményi továbbképzések, melyek neves szakemberek bevonásával valósulnak meg és népszerű, közérdeklődésre számot tartó eseménynek számítanak úgy is, hogy teljesítésére nem kérhető kreditpont.

Az Eurydice (2013) alapján látható, hogy legtöbb országban a továbbképzést szakmai kötelezettségnek tekintik, azonban ez az adat nem jeleníti meg a pedagógusok egyéni igényeit, továbbképzés iránti elkötelezettségét. Az Eurydice (2013) összehasonlító kutatás eredményei szerint az oktatási rendszerek igyekeznek ösztönözni a részvételt és figyelnek arra, hogy a

szakmai továbbfejlesztésben résztvevő pedagógusok belsőleg is motiváltak legyenek. A leggyakrabban előforduló ösztönző tényező, hogy a folyamatos szakmai továbbképzést a pedagóguskarrierben való előrehaladás részévé tesszik. Az Eurydice (2013) alapján látható, hogy 18 európai ország továbbképzési rendszerében fellelhető ez a gyakorlat, amely anyagi juttatásban is kifejezett előrelépést, egy fokozati skálán értelmezett előrelépést, vagy mindkettőt jelent.

Romániában a didaktikai fokozatok² megszerzésének folyamata a továbbképzések részét képezi. Az előmeneteli rendszerbe való belépés nem kötelező ugyan, azonban számos olyan előnyben részesíti a tanárokat, amelyek miatt legtöbben részt vesznek ebben. Napjainkban, amikor gyereklétszámcsökkenés miatt osztályok és ennek következtében állások szűnnek meg, felértékelődnek a didaktikai fokozatok, ugyanis leépítések esetén magasabb pontszámot kapnak, így előnyt élveznek azok a pedagógusok, akiknek van fokozati vizsgájuk azokkal a társaikkal szemben, akiknek nincsen. Másrészt minden fokozat megszerzésével egy magasabb bérkategóriába léphetnek; az I. fokozattal, ami már hosszabb pályán eltöltött időt is feltételez, jelentős bérnövekedést lehet elérni, ami arányokban kifejezve egy kezdő pedagógus bérének a kétszerese.

A folyamatos szakmai fejlődés finanszírozása

A folyamatos szakmai továbbképzések finanszírozása terén is eltérő gyakorlatok vannak az európai országokban, azonban általánosan érvényes, hogy a központi oktatásirányítás bizonyos feltételek és irányelvek mellett támogatja a továbbképzéseket (Eurydice 2013). A támogatási gyakorlat három fő formája a jellemző: képző intézmények támogatása, az iskolák támogatása vagy direkt módon a tanárok támogatása.

Romániában az oktatási törvény 104/2b, 105. § rendelkezései értelmében a pedagógusok továbbképzését a központi költségvetésből, helyi költségvetésekből finanszírozzák a továbbképzési implementációs terv alapján (5561/2011-es rendelet, 84-89. §). A megyékre leosztott tovább-

² A didaktikai fokozat a pedagóguskarrierben való előrehaladás szintjét jelzi, mely a romániai gyakorlatban fordított sorrendet követ. Az előmenetel időbeli sorrendje: (véglegesített tanár), **II. fokozatos tanár**, **I. fokozatos tanár**, (profesor emerit cím); Az olvasóközönségre való tekintettel hívjuk fel a figyelmet a sorrendre, ugyanis a magyarországi rendszerben a II. fokozat magasabb, mint az I.

képzési alap felhasználásáról a következő tényezők figyelembevételével döntenek: a költségvetési évben beütemezett szakfelügyeletek száma, az emerit tanár titulus megszerzésére meghirdetett helyek száma, az ötéves továbbképzési kötelezettség teljesítésére esedékes pedagógusok száma. A szabályozó dokumentum prioritásokat is felállít az alapok felhasználását illetően: elsőbbséget élvez a fokozati vizsgák és a szakfelügyeletek költségeinek a fedezése, majd a minisztérium által akkreditált továbbképző programok, illetve a Pedagógusház³ által szervezett programok költségeinek a finanszírozása. A fokozati vizsgák megszervezésére kiírt alapot a következő költségek lefedésére használhatják a továbbképző központok: I. fokozati kollokvium megszervezése, a második fokozati vizsga költségeinek a fedezése, az egyes fokozati dolgozat megírását irányító tanár és az ellenőrzést felügyelő bizottság elnökének az anyagi juttatásai. A pedagógusok számára a továbbképzési rendszerhez tartozó didaktikai fokozat megszerzése költségtérítéses, ezeknek összegét egy alkalommal fizetik ki a jelöltek, és ez fedezi a teljes eljárási idő kiadásait. Továbbá, a más akkreditált intézmények által szervezett továbbképzéseket a pedagógusok fizetik vagy a képző intézmény finanszírozza saját továbbképzésre szánt alapjából vagy pályázati forrásokból.

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS ÉS A FOLYAMATOS KÉPZÉSEK ÉRTÉKELÉSE

Sági (2011) szerint a minőség-ellenőrzés/értékelés és minőségbiztosítás összefüggéseit a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésével két vonatkozásban kell, érdemes vizsgálni. Egyrészt szükséges a folyamatos képzéseken résztvevők munkájának, az oktatás egészének minőségi értékelése, másrészt pedig fontos kitérni arra, hogy a pedagógusok szakmai fejlődésének milyen hatása van a pedagógusi munka minőségére, ezáltal az oktatási rendszerek eredményességére. Ez azt feltételezi, hogy a pedagógusok értékelését követően olyan továbbképzési lehetőségek kínálkozzanak, amelyek az esetleges hiányosságokat pótolják vagy további megerősítést, motivációt eredményeznek a tanárok körében. Az eredményesség, hatékonyság jegy-

³ A minden megyében működő Pedagógusok Háza a közoktatásban dolgozó tanárok szakmai egyesülete, mely elsősorban továbbképző programok szervezését vállalja fel.

ben történő tervezhetőség feltétele tehát a pedagógusok, programok értékelése, a kettő egymásra való hatásának a monitorizálása, valamint az oktatási rendszer egészére való visszacsatolás szükségessége.

A romániai oktatási rendszerben a minőségbiztosítási és akkreditációs folyamatok minden szinten kidolgozottak (pedagógusok értékelése, intézmények értékelése, szolgáltatások értékelése), azonban kevésbé jellemző az eredmények integrálása a rendszerbe, ahol az ok-okozati összefüggések értelmet nyernek. A magyarországi továbbképzési rendszert elemző tanulmányában Sági (2011) véleménye szerint a hasonló oksági kapcsolatok hiánya alapvetően oktatáspolitikai stratégia hiányából adódik.

Romániában a minőségbiztosítás és akkreditációs folyamat minden oktatási, képzési tevékenységet folytató intézményt, szervezetet érint. A pedagógusok, szolgáltató intézmények és programok minőségi értékelése pontosan rögzített országos standardokat követ. Az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében fogalmazódott meg igényként az átjárhatóság biztosítása a tagországok között, mely egy egységes keret kidolgozását eredményezte. Az oklevelek elismerésének szempontjait egységesítő keretrendszert a minőségbiztosítási eljárások kidolgozásának folyamatában a különböző országok igyekeztek átvenni. Főleg a felsőoktatást és szakképzést biztosító szolgáltatók működését szabályozó kezdeményezés, valamint a bolognai folyamat begyűritése során kialakult egy egységes felsőoktatási tér Európában, létrejött a szakképesítések egységesítését biztosító hálózat (EQUAVET), melyhez Románia is csatlakozott (GNAC) a többi tagországokhoz hasonlóan (Szabó-Thalmeiner 2013). 2005-ben a közoktatási és felsőoktatási intézményeket ellenőrző-akkreditáló szervezetek is létrejöttek (ARACIP és ARACIS), valamint a felnőttoktatási, képzési és pedagógus-továbbképzési programok ellenőrzését, jóváhagyását is erre szakosodott szervezet vette át (Szabó-Thalmeiner 2013). Korábban a CNFPA (A felnőttek szakmai képzésének országos központja) volt a továbbképzésért felelős intézmény, majd az 1/2011-es új oktatási törvény értelmében átszervezték, melynek helyét az ANC (Szakképesítések Országos Hatósága), valamint a Nemzeti Nevelési Minisztérium erre szakosodott igazgatósága (DGECPPIP) és szakbizottsága (CSA) vette át. A szervezetek feladatköre a szakképesítések európai keretével összhangban kidolgozni az országos keretet, a rendszer monitorizálása, értékelése, valamint a képzések, továbbképzések rendszerének értékelése, ellenőrzése. Bármely szakmai továbbképzést szolgáltató intézmény, szervezet

működését, valamint továbbfejlesztési program bevezetését akkreditációs eljárás előzi meg.

Pedagógusok értékelése

A romániai továbbképzési rendszer gyakorlatában az érvényes továbbképzési implementációs terv (5561/2011-es rendelethez csatolt metodológia 80-83 §) értelmében az előmeneteli rendszerben való előrelépés a fokozatok megszerzésének kritériumai alapján értékelődik. A fokozatok megszerzésének kritériumait az előmeneteli rendszert bemutató fejezetben részletesen tárgyaljuk (lásd 3. fejezet). Az előrehaladási folyamatot a megyei tanfelügyelőségek ezzel megbízott tanfelügyelője, valamint az oktatási intézmények igazgatói monitorizálják. Az értékelés főbb eszközei és módszerei: a portfólió, a jelöltek tanórájának a megfigyelése és az írásbeli vizsga. A folyamatos szakmai fejlődési folyamatban résztvevő pedagógus értékelése pedig a következő szempontok alapján történik: az ötévente kötelező 90 szakmai kreditpont megszerzése, az éves értékelési lapon rögzített, ellenőrzések és hospitálások során szerzett kompetenciáinak érvényesülése a tanítási folyamatában és a portfólió összeállítása az előzetesen rögzített elvárásoknak megfelelően. A folyamatos szakmai fejlődést a pedagógusház ezzel megbízott módszertanos tanára, egy mentor vagy az intézmény igazgatója ellenőrzi. Az ötévente kötelező 90 szakmai kreditpont teljesítettnek minősül szakmai továbbképzésen való részvétel nélkül a következő esetekben: az 5 éves időszakban a pedagógus megszerezte a II. fokozatot, az I. fokozatot vagy a *profesor emerit* címet; az óvodai, elemi és alsó középfokú oktatásban dolgozó pedagógus az 5 éves időszak alatt megszerezte az MA fokozatot, azzal a feltétellel, hogy a BA és az MA képzés kreditjeinek az összege minimum 300; a pedagógus szakjának megfelelő vagy neveléstudományi doktori címet szerzett; a pedagógus minimum 3 féléves egyetem utáni szakmai átképzésen vett részt; a pedagógus az adott időszakban egy szakjától eltérő diplomát szerzett.

Pedagógusi kompetenciák a továbbképzés gyakorlatában

A továbbképzések gyakorlatában elvárt pedagógusi kompetenciák alapját az oktatási törvény erre vonatkozó előírásai képezik. Az itt felsorolt kompetenciák részletes leírása, értékelésükre és a megszerzésüket igazoló tanusítványok

kiállításáról az 5561/2011-es implementációs terv rendelkezik. A kompetenciák főbb területei (5561/2011, 91 §) : a szakterület és a szakterületnek megfelelő módszertan, pedagógia és iskolapszichológia, oktatásmenedzsment és iskolai jogszabályzat, a tanítási-tanulási folyamatban alkalmazott információs és kommunikációs technológiák, intézménymenedzsment, adatkezelés, valamint az inter-, transzdiszciplináris terület, mely alternatív stratégiák alkalmazását teszi lehetővé. A kidolgozott kompetenciarendszer alapját, a didaktikai funkció és a román közoktatási rendszer követelményei szerint átdolgozva, az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR), a Felsőoktatási Képesítési Nemzeti Keretrendszer és a Kulcskompetenciák az egész életen át tartó tanuláshoz – Európai Referenciakeret képezik.

A kompetenciák rendszere a következő minőségi standardok elérését tűzte ki célul (5561/2011, 93 §): a didaktikai karrier professzionalizálása, a romániai képzési rendszernek az európai rendszerekhez való felzárkóztatása, valamint a rendszernek a mobilitás irányába, a szakmai előmenetelhez és a szakmai fejlődéshez való közelítése. A kompetenciák rendszere öt alapvető kategóriát foglal magába (5561/2011, 93-3 §): professzionális kompetenciák, komplementáris kompetenciák, transzverszális kompetenciák, vezetési, irányítási és ellenőrzési kompetenciák, valamint átképző programok során megszerzett kompetenciák.

Az egyéni karrierúton való előrehaladás, valamint a szakmai fejlődési folyamat során megszerzett kompetenciák két külön rendszert alkotnak. Az egyéni karrierút kimeneti kompetenciái a didaktikai fokozatok megszerzésének a kritériumrendszerei is (5561/2011, 94-96 §). A továbbképzéshez köthető kimeneti kompetenciák ebben az esetben pályaszintek szerint differenciálódnak. A II. fokozati cím megszerzése már egy magas szakmai szintet jelöl a karrierúton, az I. didaktikai fokozat azonban a magasszintű szakmai kompetenciák kutatásban való alkalmazására is képessé teszi a tanárokat. Formális és nonformális képzések során szerezhetők meg e kompetenciák, és vizsgával (II. fokozat) vagy kutatásalapú disszertáció nyilvános védésével (I. fokozat) legitimálódnak.

A folyamatos szakmai fejlődés a pedagógus-továbbképzés újabb szemléletű koncepciója, melynek a kimeneti mérőszáma az ötéves időszak végére kötelezően teljesítendő 90 kreditpont. A folyamatos képzés során megszerzett kompetenciák a gyakorlati munkában érvényesülnek, azzal a feltétellel, ha a pedagógusok önreflexív magatartást tudnak tanusítani, meg tudják ítélni, hogy milyen jellegű változtatásokkal tudnak a tanítási gyakorlatukon

javítani. A továbbképzés ebben az esetben az egyéni igényekhez is szabható. A folyamatos szakmai fejlődés kimeneti kompetenciáinak a rendszerre a következő területekre vonatkozik (5561/2011, 97-100§): pedagógiai kompetenciák, szociális kompetenciák, osztálymenedzselési kompetenciák, szaktudományos kompetenciák, információszerzésre vonatkozó kompetenciák és a saját karrier, szakmai fejlődés menedzselésének képességére vonatkozó kompetenciák.

A FOLYAMATOS TOVÁBBKÉPZÉSI RENDSZER SZERKEZETE

A román oktatási rendszerben a továbbképzések következő főbb formáit jelenítik meg a szabályozó hivatalos dokumentumok (5561/2011-es metodológia 4 §):

- tudományos, didaktikai és pszichopedagógiai továbbképző programok,
- a vezetői, irányítási és értékelői kompetenciákat fejlesztő programok,
- a II. és I. didaktikai fokozatok vizsgarendszerei, az ezekre történő felkészítővel együtt,
- szakmai átképző programok,
- más szakretületen BA fokozat megszerzése.

A továbbképzési implementációs terv továbbá meghatározza a pedagógusok továbbképzésének fő szervezési formáit (5561/2011, 76. §):

- a) Iskolaszintű módszertani és pszichopedagógiai tevékenységek: tantestületi megbeszélések, módszertani körök, stb.,
- b) Tudományos előadások, szimpóziumok, tapasztalatcserék, szaktudományi és neveléstudományi irányultságú oktatási partnerkapcsolatok,
- c) Időszakos tájékoztató jellegű előadások a szakterület vagy a neveléstudományok terén,
- d) Tudományos társaságok és pedagógusszervezetek által szervezett tanfolyamok,
- e) Módszertani és pszichopedagógiai felkészítő tanfolyamok,
- f) Új kompetenciákat nyújtó programok,
- g) Felkészítő tanfolyamok a didaktikai fokozatok megszerzésére,
- h) A vezető, értékelő és ellenőrző funkciót betöltő tanszemélyzet speciális képzése,

- i) Hazai és külföldi tanulmányutak, ösztöndíjak,
- j) Szakképzést nyújtó posztgraduális tanfolyamok,
- k) MA képzés azok számára, akik négyéves egyetemi alapképzésben vettek részt,
- l) Posztgraduális képzések,
- m) Doktori tanulmányok,
- n) Az alapvégzettségtől eltérő új szakosítás megszerzése.

Az e, f, g, h, k és m pontok alatt megjelölt továbbképzési formákat csak a kiemelt kutató és oktató egyetemek végezhetik, illetve azok az egyetemek, amelyek az érintett képzési programjaik rangsorolásakor A és B besorolást kaptak.

A pedagógusi karrier lépcsőfokai

A pedagógusi karrier előmeneteli lehetőségeit a II. és I. didaktikai fokozatok megszerzése jelenti. A *II. didaktikai fokozatra* a véglegesítő vizsga után négy évvel lehet jelentkezni, ha ezen időszak alatt a pedagógus végig tanított. A törvény alkalmazására irányuló metodológia külön előírja a tanügyi régiség kiszámításának a módját. A jelentkezés feltétele: ahhoz, hogy a jelölt beiratkozhasson a II. fokozati vizsgára, tevékenységének az éves értékelése legalább megfelelő kell legyen, magas szintű didaktikai kompetenciákkal kell rendelkezzen és szüksége van egy ajánlásra is, amelyet annak az intézménynek a vezetőtanácsa állít ki, ahol a beiratkozás előtti két évben tanított. A jelölt éves értékelését az intézmény igazgatója és a műveltségi területek szerinti katedrák⁴ főnökei végzik (szaknak megfelelő katedra főnöke). A jelentkezés további feltétele a jelölt óráin történő legalább két szakfelügyeleti alkalom, amelyből az elsőre, a jelölt kérésére a jelentkezés előtt kerül sor, míg a másodikra a jelentkezés és a speciális ellenőrzés közötti időszakban. Az ellenőrzésre a szaktanfelügyelő megy el, vagy egy II. fokozattal rendelkező módszertanos tanár, akinek a szakja megegyező kell legyen a jelölt szakjával. Mindenik ellenőrzés a jelölt négy tevékenységének/órájának a megfigyelését és értékelését foglalja magába. A minimum átmenő értékelés a "megfelelt". A speciális felügyeletre a vizsga tanévében kerül sor, ez az alkalom október 1 és június 5 között van. Ugyanúgy a jelölt négy didaktikai tevékenységének a megfigyelését és értékelését foglal-

⁴ Egy műveltségterülethez tartozó tárgyakat tanító tanárok katedrákba tömörülnek, ezeknek a felelőse és irányítója a katedrafőnök.

ja magába. A felügyeletet a szaktanfelügyelő vagy az ugyanolyan szakos módszertanos tanár végzi, akinek szintén legalább II. didaktikai fokozattal kell rendelkeznie. A speciális felügyelet értékelése jeggyel történik, 1-től 10-ig terjedő skálán adható minősítés, azonban a minimum átmenő jegy a 8-as. Az értékelési szempontokat alkotó tényezőket minden ellenőrzésre kidolgozva az 5561/2011-es implementációs terv mellékletei tartalmazzák.

A vizsgáztató bizottság összetételére vonatkozóan az implementációs terv a következőket írja elő: a vizsgabizottság elnöke és tagjai doktori fokozattal rendelkező egyetemi oktatók kell legyenek. Minden írásbeli vizsgát a vizsgának megfelelő két szakos tanár értékeli. A vizsgatételeket a vizsgabizottság tagjai állítják össze az oktatási minisztérium által kibocsájtott és jóváhagyott programok alapján. A vizsgaközpontok döntési joga a tételleket illetően nagymértékben megnövelheti az esélyét annak, hogy a vizsga valóban a jelölt alkalmasságát, szakmai kompetenciáját, hozzáértését mérje.

A vizsgákat központilag az oktatási minisztérium érvényesíti és ítéli meg a vizsga megszerzésével járó anyagi juttatásokat is, amelyeket a vizsga utáni következő tanévtől már folyósítanak a sikeresen vizsgázottaknak.

Az **I. didaktikai fokozat** megszerzésére az a pedagógus jelentkezhetsz, aki legalább négy év pályán eltöltött idővel rendelkezik a II. fokozatának a megszerzésétől számítva, valamint színvonalas gyakorlati tevékenységet fejtett ki, melynek része a kutatómunka is. Továbbá az éves értékelésen kiváló minősítésben részesült és rendelkezik az intézmény szakmai testületének az ajánlásával. A felsorolt értékeléseket az intézmény igazgatója, a szaknak megfelelő katedrafőnök és a tantestület végzi, értelemszerűen ez egy belső intézményi értékelési folyamat.

A vizsga tartalma:

- Szakterület-függő kollokvium meghatározott tematika és bibliográfia alapján, melyet az oktatási minisztérium láttamoz és hagy jóvá. Ez a vizsga kizáró jellegű, azaz a kritériumok sikertelen teljesítése a fokozat megszerzésének folyamatából való kizárást eredményezi.
- Egy speciális felügyeleti alkalom, melyet megelőz legalább két másik ilyen felügyelet. Mindenik értékelése maximális kell legyen, tehát kiváló.
- Tantárgypedagógiai jellegű tudományos szakdolgozat elkészítése konzulensi irányítással.
- A szakdolgozat megvédése egy, az oktatási minisztérium által előírt megvalósítási mód alapján kijelölt és jóváhagyott bizottság előtt. Ez a védés nyilvános.

A nemzeti nevelési törvény által meghatározott paramétereket az implementációs terv tovább bontja és egy részleteiben kidolgozott alkalmazási irányelvet szab meg. Ugyanúgy mint a II. fokozat estében a speciális felügyelet előtti két ellenőrzés egyike a vizsgára való beiratkozás előtt, a jelölt kérésére történik, a második pedig a beiratkozás és a speciális ellenőrzés közötti időintervallumban. A felügyeletet szaktanfelügyelők végzik vagy módszertanos tanárok, azonban nekik már I. didaktikai fokozattal kell rendelkezniük. Négy didaktikai tevékenység megfigyelését és értékelését végzik minden egyes alkalommal. A minősítésük ezeknek "kitűnő" kell legyen, tehát a lehető legjobb értékelés. A speciális ellenőrzés ugyanazon a napon történik, mint a tudományos szakdolgozat védeése az erre az alkalomra kijelölt bizottság előtt. A bizottságokat a továbbképző központok állítják össze, majd az oktatási minisztérium hagyja a jóvá. A bizottság összetételére vonatkozóan a következő szabályok érvényesek: a bizottság elnöke tudományos fokozattal rendelkező egyetemi tanár kell legyen, akinek a szakterülete megegyezik a jelölt szakjával vagy felsőfokú pedagógiai végzettsége kell legyen. A bizottság következő tagja a jelölt szakdolgozatának a tudományos irányítója, a jelölt konzulense. A harmadik tagot a tanfelügyelőség jelöli ki, aki vagy szaktanfelügyelő, vagy I. fokozattal rendelkező módszertanos tanár. A speciális ellenőrzés értékelése a korábban már említett 31 29/2013-as rendelet 39-ik paragrafusa értelmében nem lehet kevesebb, mint 9-es, ez a korábbi implementációs tervben 8-as volt. Abban az esetben, ha a jelölt sikertelenül vizsgázik, két tanév eltelte után újra jelentkezhet a fokozat megszerzésére.

A kollokviumot ugyanúgy egy bizottság szervezi meg és vezeti le, melynek tagja két tudományos fokozattal rendelkező egyetemi tanár. Ezek közül egyik pedagógia szakos, a másik a jelölt szakjával megegyező tudományterületen képzett. A konzulens tanár ugyancsak tudományos fokozattal rendelkező egyetemi tanár, szakterületének a jelölt szakjával megegyezőnek kell lennie.

A profesor emerit titulus

A *profesor emerit* titulus egy magas szintű pedagógusi professzionalizmust jelöl, amely elsősorban a következő területeken nyilvánul meg:

- a) magasfokú jártasság a szaktudomány területén,
- b) tájékozottság a pedagógia és pszichológia területein,
- c) a didaktika és szakdidaktikák beható ismerete,

- d) oktatásmenedzsment/osztálymenedzsment területén való tudás birtoklása,
- e) IKT kompetenciák,
- f) inter- és transzdiszciplinaritás mint alternatív és komplementáris tanítási és tanulási lehetőségeknek az ismerete, kutatás- és fejlesztésközpontú gyakorlat megvalósítása és más szociális médiumokkal való hatékony kommunikáció megvalósítása.

A közoktatásban dolgozók a következő feltételek mellett szerezhetik meg a titulust:

- eredményes és hatékony didaktikai tevékenységet fejtenek ki,
- eredményesek a didaktikai innovációk/menedzséri innovációk területén,
- koordonálnak és részt vesznek oktatási projektekben,
- részt vesznek az oktatás-menedzsmenti tevékenységekben, a minőségbiztosításban, az intézmény presztízsének a növelésében.

Az a tanár, aki megszerzi ezt a címet, a következő előnyöket élvezheti:

- elsőbbséget élvez egy transzferrel (áthelyezéssel) elfoglalható állás esetében,
- mentorálhatja a pedagógusok folyamatos képzését,
- elsőbbséget élvez abban az esetben, ha egy versenyvizsgán ugyanolyan jegye van valakinek, mint az övé,
- évente egy pénzösszegben kifejezett díjat vehet át,
- a tanfelügyelőségek kiküldhetik különböző területi problémák rendezésére.

A *profesor emerit* titulusra azok a pedagógusok pályázhatnak, akiknek munkaszerződésük meghatározatlan időre szól, valamint megszakítás nélkül tanítottak már 15 évet az I. fokozatuk megszerzése után. A címet vizsga alapján ítélik oda. Az oktatási minisztérium korlátozza a helyek számát.

A vizsga tartalma:

- speciális ellenőrzés az iratkozáshoz,
- felvételi céllal rendezett kollokvium,
- kutató/fejlesztő jellegű szaktudományos dolgozat megírása a következő tudományterületeken: pedagógia és iskolai pszichológia, tantárgypedagógiák, oktatásmenedzsment, az oktatás minőségének a menedzsmentje, információs- és kommunikációs technikák, melyeket a tanítás-tanulás-értékelés folyamatában használ a pedagógus, intézmény menedzsment, adatkezelés, alternatív oktatási lehetőségek, kutatás és innováció az oktatásban, kommunikáció és partnerkapcsolatok más szociális médiumokkal, stb.,
- a tudományos dolgozat bemutatása és megvédése.

A speciális ellenőrzés három didaktikai tevékenység megfigyelését és értékelését jelenti, melyet ezúttal egy bizottság minősít. A bizottságot a következő tagok alkotják: egy szomszédos megye szaktanfelügyelője vagy módszertanos tanára, akiknek szakterülete a jelöltével megegyező és I. fokozati vizsgával rendelkezik. Elnök lehet tudományos fokozattal rendelkező egyetemi tanár is, akinek szakterülete a jelöltével megegyező. Második tagként egy módszertanos tanár van megjelölve, míg harmadik tag a jelölt katedrafőnöke kell legyen. A speciális ellenőrzésen a jelöltnek minimum 9-es osztályzatot kell kapni. A felvételi kollokviumon a jelölt egy beszélgetésen vesz részt, amelyben a z önéletrajzában leírtak alapján értékelik tudományos előmenetelét, szakmai pályáját, majd be kell mutatni a kutatási tervét, amelynek alapján a kutatását elvégzi és a dolgozatát megírja. A kollokvium vizsgabizottsága a következő négy tagot foglalja magába: elnök, aki a megyében a Tanítók Házának (korábban pedagógusházként utaltunk erre) a vezetője; alelnök, aki a tanfelügyelőségen a human erőforrás menedzsmenttel foglalkozik; egy tag, aki lehet a szaktanfelügyelő, intézményigazgató vagy egyes fokozattal rendelkező, a jelölt szakjának megfelelő végzettségű tanár; titkár, aki a Tanítók Házának alkalmazottja és számítógépkezelői kompetenciákkal rendelkezik.

Az önéletrajz értékelése során az adható 100 pontból a jelölt 80-at meg kell szerezzen ahhoz, hogy a következő próbára kiállhasson. A sikertelenül vizsgázók következő tanévben újra jelentkezhetnek. A szakdolgozat megírását egy konzulens segíti, akit a jelölt választ. A szakirányítók a jelölt szakterületével megegyező fokozattal rendelkező egyetemi tanárok lehetnek. A dolgozat bemutatása és megvédése egy, az oktatási minisztérium által jóváhagyott bizottság előtt történik. A dolgozat értékelése a bizottsági tagok által adott osztályzatok aritmetikai átlaga. Külön értékelik magát a dolgozatot megadott szempontok alapján és külön a bemutatást/védést. Minimum 9-es átlagot kell elérni ahhoz, hogy a vizsga sikeres legyen. A megszerzett titulussal járó jogokat egész pedagógusi karrierjük alatt élvezhetik a sikeresen vizsgázottak.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmányban bemutattuk a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének romániai rendszerét mindazoknak a törvényeknek, kormány- vagy miniszteri rendeleteknek az alapján, melyek *előírják, meghatározzák* a rendszer gyakorlatának minden elemét. A nemzetközi összehasonlító adatok tükrében is nyilvánvalóvá vált, hogy az európai, nemzetközi bevált gyakorlathoz való felzárkozási törekvések jellemzik ezt a folyamatosan átalakuló, megújuló képzési struktúrát.

Az oktatási rendszer sajátossága, hogy folyamatosan változik, nincs hosszú távú stabilitás. A pedagógusok szerepe az oktatás minőségének a javításában több vonatkozásban is vizsgálható (foglalkoztatási körülmények, bérezés), azonban e sajátos, gyakran kiszámíthatatlannak tűnő, állandóan változó körülmények között a tájékoztatás, a képzés, a felzárkóztatás, a tanulás szerepe a minőség növelésében, minőségbiztosításban jelentősen megnövekszik. A tanulmány írásának ideje alatt is lényeges átalakulások mennek végbe a romániai közoktatásban, mely a rendszer egész vertikumát érintik, nem kevés kihívás elé állítva a pedagógusokat (például a transzdiszciplináris értékelések bevezetése úgy, hogy a tanítási-tanulási folyamatokat még mindig tantárgycentrikusak).

A minőségbiztosítás, értékelés folyamatokkal külön fejezetben foglalkoztunk. E vonatkozásban a rendszer sajátossága, hogy a mindig is létező standardok, követelmények nem képeznek egy átlátható, összehangolt rendszert, mely a folyamatos képzési programokat megalapozhatná.

Végül részletesen bemutattuk a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének a romániai lehetőségeit, melynek két összetevője van: az előmeneteli rendszer illetve a kötelező vagy választható továbbképzéseken való részvétel.

IRODALOM

- EURYDICE (2009): *Key Data on Education in Europe 2009*. European Commission, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice). http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf Letöltés: 2014.01.11.
- EURYDICE(2012):*KeyDataonEducationinEurope2012EuropeanComission, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency* (EACEA P9 Eurydice). http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice%20/documents/key_data_series/134EN.pdf Letöltés: 2014.01.11.
- IUCU, R. – PANISOARA, I. O. (2000): *Formarea personalului didactic Raport de cercetare (1 și 2)*, Editura UMC, București,[Teacher training]. Bucharest, National Council for Teacher Education.
- PAPP Z. Attila (szerk.)(2007): *Cammogás. Minőségkonceptiók a romániai magyar középfokú oktatásban*. Csíkszereda, Soros Oktatási Központ.
- SÁGI Matild (2011) (szerk.): *Erők és eredők. A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete és szakmai továbbfejlődése – nemzetközi kitekintés és hazai gyakorlat*. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
- SZABÓ-THALMEINER Noémi (2013): *Akreditációs eljárások a romániai közoktatásban. Készült a XXI. századi közoktatás* (fejlesztés, koordináció) II. szakasz (TÁMOP-3.1.1-11 /1-2012-0001) projekt keretében.
- 1/2011-es Oktatási Törvény [Legea Educației Naționale Nr. 1/2011]. In: Hivatalos Közlöny 2011/1 [Monitorul Oficial 1/2011]. <http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>. Letöltés: 2014.01.08.
- 5561/2011-es oktatási minisztériumi rendelet melléklete: Pedagógusok továbbképzésének metodológiája. [ORDIN nr. 5.561 din 7 octombrie 2011 pentru aprobarea Metodologiei privind formarea continua a personalului din învățământul preuniversitar]. *Monitorul Oficial*, Anexa, Partea I nr. 767bis/31 oct 2011.
- 5745/2012-es oktatási minisztériumi rendelet a pedagógiai modulok keret-szabályzatának jóváhagyásáról. [Ordinul 5745 din 13 septembrie 2012 privind aprobarea Metodologiei cadru de organizare a programelor de formare psihopedagogică în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică]. *Monitorul Oficial* nr. 657/2012.
- 5397/2013-as oktatási minisztériumi rendelet az 5561/2011-es oktatási minisztériumi rendelettel életbelépett metodológia megváltoztatására és ki-

- egésztésére. [Ordinul nr. 5397 din 5 noiembrie 2013 pentru modificarea și completarea Metodologiei privind formarea continuă a personalului din învățământul preuniversitar, aprobată prin Ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 5.561/2011]. *Monitorul Oficial* nr.700/ 14.11. 2013.
- 3129/2013-as oktatási minisztériumi rendelet az 5561/2011-es oktatási minisztériumi rendelettel életbelépett metodológia megváltoztatására és kiégésztésére. [Ordinul nr. 3129 din 1 februarie 2013 pentru modificarea și completarea Metodologiei privind formarea continuă a personalului din învățământul preuniversitar, aprobată prin Ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 5.561/2011]. *Monitorul Oficial* nr.84/ 07.02. 2013.
- 5564/2011-es oktatási minisztériumi rendelet melléklete: A folyamatos szakmai fejlesztést szolgáltatók és a képzési programok jóváhagyásának és értékelésének metodológiája. [Ordin privind aprobarea Metodologiei de acreditare și evaluare periodică a furnizorilor de formare continuă și a programelor de formare oferite de aceștia]. *Monitorul Oficial* partea I nr. 780/8.11.2011.
- Sürgősségi Kormányrendelet a Nemzeti Nevelési Törvény megváltoztatásáról. Sajtóközlemény, <http://www.edu.ro/index.php/pressrel/20895>. Letöltés: 2014.01.11.
- Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications (2004): Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications. European Commission Directorate- General for Education and Culture. 2004. Forrás: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf Letöltés: 2013.12.13.
- European Commission/EACEA/Eurydice, 2013. Funding of Education in Europe 2000-2012: The Impact of the Economic Crisis. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission/EACEA/Eurydice, 2013. Key Data on Teachers and School Leaders in Europe. 2013 Edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.